Strategisk næringsplan for Mosseregionen 2021-2024

Datert 08.09.21

Vedtatt i kommunestyrene i:

MOSS RÅDE VÅLER

Moss, 02.11.2021, sak 124/21
Råde, 28.10.2021, sak 56/21
Våler, 28.10.2021, sak 53/21

MNU MOSSEREGIONENS NÆRINGSUTVIKLING

SAMMENDRAG

Mosseregionens gunstige beliggenhet ved fjorden nær hovedstaden som et samferdselsknutepunkt i aksen mot Europa, er et godt utgangspunkt for vekst og utvikling. Regionen er særdeles boattraktiv og næringsattraktivitet har økt de to siste årene.

Utfordringene er imidlertid store da arbeidsplassveksten over tid har vært lav, næringsstrukturen er ugunstig med tanke på andel vekstbransjer og netto utpendling er stor og økende.

Nylig vedtatte mål og strategier i kommuneplanene, analyse av regionens styrker og svakheter (interne forhold), muligheter og trusler (eksterne forhold), samt tilbakemeldinger fra mange næringsaktører i medvirkningsprosessen, ligger til grunn for målformuleringer, fokus og strategier i strategisk næringsplan for Mosseregionen.

Hovedmål:
Mosseregionen er en foretrukken og attraktiv region for mennesker og bærekraftige bedrifter ved Oslofjorden.

Delmål:

- Vi har vekst i eksisterende bedrifter.
- Vi tiltrekker oss bedrifter til regionen.
- Vi har et bærekraftig næringsliv som preges av nyskaping, riktig kompetanse og samhandling.

Internasjonalisering, digitalisering og det grønne skiftet, er eksterne forhold som påvirker de fleste bedrifter. Lokalt er det mange ulike drivere som regionen selv i ulik grad kan påvirke; utdanning/kompetanseheving, infrastruktur og fremkommelighet, kommunalt tjenestetilbud/service, tilgang på næringstomter og lokaler, innovasjon og endringskultur, sentrums- og distriktsutvikling, samt arealdisponering, bransjenettverk og næringsklynger mv.

Det er trukket frem tre fokusområder som er viktige forutsetninger for å lykkes med målene:

- Levende og attraktive sentrumsområder
- Næringsaktiv kommune
- Innovasjon og kompetanse

Mosseregionen har komparative fortrinn/spesielle forutsetninger for å utnytte potensialet knyttet til

- attraksjonsbygging som del av opplevelsesnæring og landbruksbasert reiseliv,
- regionen som logistikk-knutepunkt,
- industriutvikling,
- Forsvarets tilstedeværelse på Rygge og fremvekst av flyteknisk miljø,
- og landbruk- og næringsmiddelindustri.

Det er innenfor disse fem områdene knyttet opp konkrete målsettinger og oppfølgingsstrategier.

Det legges opp til at strategisk næringsplan følges opp av årlig rullerende handlingsplan med indikatorsystem for måling og evaluering av den strategiske næringsplanens resultater og virkninger.

INNHOLD

Sammendrag 2
1. Innledning 4
2. Rammebetingelser 6
    2.1 Bærekraftig utvikling 6
    2.2 Mosseregionen i verden 7
    2.3 Næringsarealer og infrastruktur 10
3. Status, Muligheter og utfordringer 13
    3.1 Dagens næringsliv i Mosseregionen 13
    3.2 Styrker, svakheter, muligheter og trusler 18
4. Mål, fokusområder og vekstområder 20
    4.1 Hovedmål for næringsutvikling i Mosseregionen: 20
    4.2 Fokusområder 22
    4.3 Vekstområder 24
5. Oppfølging 26
FNs bærekraftsmål 27
Tabell over arbeidsplasser i regionen: 28

1. INNLEDNING

Strategisk næringsplan for Mosseregionen skal være et redskap for kommunene til å gi gode rammevilkår, være med på å bygge omdømme og understøtte det lokale næringslivet. Det forutsettes at næringslivet selv skal etablere, drive og utvikle de ulike næringene.

Planen skal gjøre Mosseregionen til et enda bedre sted å bo, arbeide, utvikle- og etablere virksomhet i. Planen legger vekt på å utnytte lokale fortrinn, samt å utvikle samarbeid, struktur og kultur for en styrket næringsutvikling i Mosseregionen i årene som kommer.

I strategisk næringsplan operasjonaliseres mål og strategier i kommuneplanene i Våler-, Råde- og Moss kommune innenfor de områder der regionen har størst potensial ut fra komparative fortrinn og der regionen selv i stor grad kan påvirke utviklingen.

Bred forankring og medvirkningsprosesser er vektlagt i planarbeidet, herunder flere ti-talls intervjuer, workshops mv.

Samarbeid med Vestby kommune er spesielt vektlagt da Vestby er del av Mosseregionens felles bo- og arbeidsmarked, og felles utfordringer og muligheter gjør oss sterkere sammen. Ved neste rullering av strategisk næringsplan, legges opp til at Vestby kommune integreres i planen på lik linje med resten av Mosseregionen.

Foto: Lars-Erik Thoresen

2. RAMMEBETINGELSER

2.1 BÆREKRAFTIG UTVIKLING

For både samfunnet og bedrifter er vekst en forutsetning. Skal vi lykkes med å utvikle et fremtidig bærekraftig næringsliv og samtidig styrke menneskenes livskvalitet, må imidlertid veksten bli grønn og sunn. Dette innebærer å øke økonomisk verdiskaping og samtidig senke det samlede økologiske fotavtrykket innenfor jordas tålegrenser. Skiftet i innovasjon vil endres i retning fra arbeidsproduktivitet til ressursproduktivitet. Drivkreftene vil være mange og sammenfallende, da den største forretningsmuligheten i dette århundret vil kunne ligge i det å redusere ressurssløsingen ved å skape nye, konkurransedyktige og effektive løsninger for våre grunnleggende tjenestebehov.

Bærekraftig utvikling er et globalt begrep som anerkjenner at vi kun har en klode, med en begrenset mengde ressurser og det er vårt ansvar å ta vare på den. Bærekraftig utvikling blir delt inn i tre områder; sosiale forhold, økonomi og miljø og klima. Disse områdene blir ofte kalt de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling og det er sammenhengen mellom disse tre dimensjonene som avgjør om noe er bærekraftig.

Disse dimensjonene må være med oss i all planlegging for at vi i Mosseregionen skal kunne arbeide for å skape en bærekraftig utvikling.

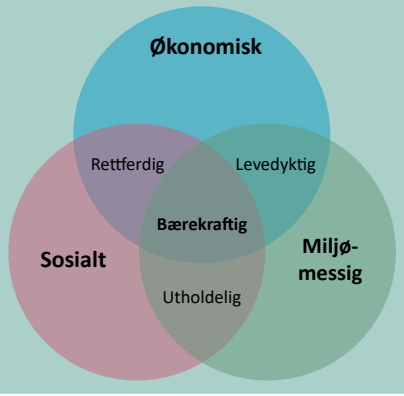

Klimaendringene innebærer behov for omstilling i deler av vårt næringsliv. Dette gjelder spesielt for næringer som baserer seg på natur- og utendørsaktiviteter, men også næringer som er avhengig av internasjonal handel. For å oppleve fremtida som beskrevet innledningsvis, eller lavutslippssamfunnet i 2050, må det skje endringer allerede nå. Endringene må komme som et samarbeid mellom innbyggere, næringsliv, landbruk, kommunene og andre offentlige aktører.

Fokus på oppfølging av FNs bærekraftsmål vil være et kjennetegn for vellykkede og bærekraftige bedrifter, og vil være en et konkurransefortrinn for den enkelte bedrift og for kommunene.

FNs 17 bærekraftsmål er ambisiøse og krever et forsterket samspill mellom offentlige myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn. Alle 17 mål er viktige og må sees i sammenheng.
I forbindelse med verdiskaping og kompetanseutvikling generelt og strategisk næringsplan for Mosseregionen spesielt, peker allikevel noen av målene seg ut som særlig relevante. Disse er målene 4, 8, 9, 11 og 17. Målene er tatt med inn i arbeidet med mål, fokusområder og vekstområder i kapittel 4.

Parisavtalen
Parisavtalen er en internasjonal klimaavtale om å forhindre at kloden blir mer enn 2o C varmere. Avtalen sier at global oppvarming skal holdes godt under 2o C sammenliknet med førindustriell tid, og det skal jobbes for å klare 1,5o C. Dersom vi klarer å nå målet som er satt i Parisavtalen vil vi spare samfunnet for store ødeleggelser, både i form av oversvømmelser, skred og ekstremvær som ikke er klimatilpasset.

2.2 MOSSEREGIONEN I VERDEN

En region i Viken fylke er også en del av det globale samfunnet. Globaliseringen og teknologien har ført land og regioner tettere sammen og har bidratt til å gjøre avstander kortere. Hendelser på én side av kloden, kan få konsekvenser for den andre siden i løpet av få timer.

Korona
I skrivende stund påvirker koronaviruset samfunns-, arbeids- og næringsliv. Viruset ble oppdaget i Kina i årsskiftet 2019/2020 og to måneder senere førte viruset til en sosial nedstengning av vårt eget land. Viruset har gitt- og vil fortsette å gi betydelige konsekvenser for lokal, norsk og internasjonal økonomi, både på kort og lang sikt.
I følge Oxford Economics (desember 20) vil imidlertid Norge klare seg godt økonomisk etter pandemien. Norge rangeres som 5. beste av 162 land etter hvor lite skade koronapandemien har gjort på deres langsiktige vekstevne.

Klima og energi
Klimaendringer er globale, mens de mest synlige effektene av dette foreløpig sees lokalt, med ulike konsekvenser verden rundt. Klimaendringene krever lokal innsats for global effekt. Dette påvirker næringsliv og økonomi og det søkes etter grønnere løsninger i de fleste bransjer. Miljødirektoratet skriver at: *«Klimaendringene innebærer behov for omstilling i en del lokale næringsliv. Dette gjelder spesielt for næringer som baserer seg på natur- og utendørsaktiviteter, men også næringer som er avhengig av internasjonal handel. Ekstremværhendelser kan for eksempel medføre store problemer for transport og shipping, og klimaendringer hos handelspartnere kan redusere produktivitet og varetilgang.»* (Miljødirektoratet, 2020)

> Globaliseringen og teknologien har ført land og regioner tettere sammen og har bidratt til å gjøre avstander kortere.

Verdens energiforbruk er økende. Det må leveres mer energi samtidig som utslippene må reduseres. Hvis vi ikke klarer reduksjon i utslipp, vil dette gi økt konsentrasjon av klimagasser i atmosfæren og varmere klima. Dette kan bety redusert tilgang på mat og vann, endret livsgrunnlag i berørte områder, høyere havnivå og flere skader på infrastruktur og annen realkapital som følge av mer ekstremvær. Dette vil få direkte konsekvenser for næringslivet.

«Det grønne skiftet med realisering av lavutslippssamfunnet, betyr en enorm omstilling og energiomlegging. Norge har mange bedrifter som ønsker å ligge i forkant av utviklingen og de fleste næringer har engasjert seg i å forberede seg for grønn konkurransekraft.» (NHOs perspektivmelding.)

Dette er tre eksempler på globale problemstillinger med stor betydning for lokalt næringsliv og økonomi. Å ruste seg som næringsdrivende for å møte disse utfordringene, vil i stor grad sammenfalle med positive effekter for de globale utfordringene. Med samtidige målsettinger om «grønt skifte, bærekraftig, økt verdiskaping og høy sysselsetting,» blir næringslivet nødt til å finne løsninger som kan kombinere disse målsettingene.

Samfunnsikkerhet og beredskap
Spørsmål om forsyningssikkerhet, matsikkerhet og generell samfunnssikkerhet og beredskap er under debatt, samtidig med at vaner og samhandlingsmønstre endres. Når vi med innføring av 5G, tingenes internett (Iot), kunstig intelligens, skyløsninger og maskinlæring skal gjøre oss enda mer tilgjengelige, blir vi samtidig mer åpne og sårbare for trusselaktører. Til tross for globaliseringen og det at vi er digitalt sammenknyttet, så er vi globalt fortsatt svært ulike når det kommer til kultur, verdier, rett og galt, rettferdighet, tilfredshet og trygghet. Dette må vi ta høyde for i vår beredskapsplanlegging. For at beredskapen skal være god nok, må vi kunne håndtere både digitale og fysiske utfordringer samtidig og raskt.

Kilde: pixabay.com

Innovasjon, digitalisering og endringskultur
Å raskt kunne håndtere endringer, vil sannsynligvis være et vesentlig moment for å kunne lykkes i framtiden. Finansavisen skriver at 48 % av deltakere i en undersøkelse om digitalisering mente at selskapet de jobber i mangler organisasjonsstruktur for å klare et digitalt skifte. Hvis man legger denne undersøkelsen til grunn, har altså næringslivet en jobb å gjøre både med digitalisering og egen endringskultur.

Ved digitalisering i virksomheter blir det gjerne fokusert på bedre og mer moderne teknologi i den daglige driften. Men når bedrifter skal digitaliseres, trengs det først og fremst en kulturell og organisatorisk transformasjon. Ledernytt.no skriver at: «I en digital fremtid vil det ikke være plass for virksomheter som ikke raskt kan tilpasse seg nye markedstrender, endrede kundebehov eller imøtekomme og utfordre nye digitale tjenester fra konkurrenter.» OECD viser til studier som anslår at bedrifter som klarer å dra nytte av datadrevet innovasjon, har 5–10 prosent høyere produktivitetsvekst enn andre. De har også høyere avkastning på investert kapital og høyere markedsverdi (NHO, 2018.)

Dette er utfordringer som også kommunene står ovenfor i tiden fremover. For kommunene vil det bli spesielt viktig å sette digitalisering, innovasjon og endringskultur på agendaen for å imøtekomme næringslivet og arbeide med ulike utfordringer knyttet til dette. Kommunene har et ansvar for å øke bevisstheten om disse temaene.

Bilde til høyre viser deler av Karlshus i Råde - utsikt mot Stensrødjordet, Andersens gartneri og Vansjø. Foto: Yngvar Trandem

2.3 NÆRINGSAREALER OG INFRASTRUKTUR

God og tilstrekkelig tilgang på næringsarealer og infrastruktur spiller en nøkkelrolle i næringsutviklingen. I Fylkesplanen for Østfold «Østfold mot 2050» og i kommuneplanene er det avsatt 4 store regionale næringsområder i Mosseregionen. Vanem i Moss (Moss næringspark), Klypen/Nike i Våler (Våler næringspark) og Missingmyr i Råde (Åkebergmosen) er avsatt som areal for plasskrevende næringer, mens et areal nordvest for flyplassen i Rygge er avsatt for flyplassrelatert-/kunnskapsbasert næring. Forsvarsrelaterte forhold har relevans for utviklingen av sistnevnte næringsområde. Det er forutsatt at kommunene i regionen skal samarbeide om utviklingen av de regionale næringsområdene.

Missingmyr i Råde - utsikt over næringsarealer og skogsområder rundt.

I tillegg til de store regionale næringsområdene er det også flere lokale næringsområder /-parker som f.eks. Solgård og Årvoll i Moss, Folkestad i Våler og Jonsten og Karlshus i Råde. Det er også flere rene industriområder som Jeløy Næringspark, Rockwool m.fl.

For å sikre «rett virksomhet på rett plass» er det i fylkesplanen for Østfold gitt regionale planbestemmelser for lokalisering av handel og arbeids- og/eller besøksintensive arbeidsplasser. Formålet med bestemmelsene er å styrke eksisterende by- og tettstedssentre, bidra til effektiv arealbruk og legge til rette for miljø- og helsefremmende transportvalg. Dette betyr f.eks. at all detaljhandel kanaliseres til sentrum av byer og tettsteder, mens plasskrevende varer kan etableres i egne «avlastningsområder» utenfor sentrum. Likeledes skal offentlige arbeidsplasser og/eller besøksintensive virksomheter lokaliseres til sentrum av byer og tettsteder. De regionale planbestemmelsene er førende for den kommunale planleggingen.

Det er viktig å se tilgangen på næringsarealer i et regionalt perspektiv på tvers av kommunegrensene. Her må også forholdet til Vestby trekkes inn. Det er samlet sett avsatt store arealer til næring i Mosseregionen. Det er imidlertid få tilgjengelige disponible næringsarealer/-tomter ledig med mulighet for egen utvikling. Dette er en utfordring som må tas opp vurdring ifm rullering av kommuneplanene. Det må tas stilling til hvorvidt regionen i større grad skal utnytte mulighetene innenfor den voksende og viktige logistikknæringen ved å tilrettelegge for slik plasskrevende virksomhet nær E6 mot Vestby/Oslo. Næringsmessig og bærekraftig utnyttelse av kystsonen og Vansjø bør gis et styrket fokus.

Jordbruksarealene er av nasjonal verdi for matproduksjon. Det er avgjørende for landbruksnæringen at arealressursene blir ivaretatt og at arealbruk er forankret i kommuneplanen.

Mosseregionen har en særdeles strategisk beliggenhet med god tilgang på motorvei, jernbane, havn og flyplass. Moss havn spiller en nøkkelrolle for utviklingen av logistikknæringene i regionen. Det er et nasjonalt mål at en større andel av godstransporten skjer på sjø og jernbane. Virksomheter som skaper tungtransport har behov for god tilgjengelighet til jernbane, havner og/eller hovedvegnett.

Med den igangsatte utbyggingen av dobbeltsporet jernbane gjennom Moss og foreliggende planer for videreføring av dobbeltsporet gjennom Råde til Fredrikstad, vil Mosseregionen sikres et godt og moderne jernbanetilbud.

Det gjenstår å finne gode løsninger for utbygging av RV 19 der ferge- og havnetrafikken fjernes fra sentrumsgatene i Moss, samt sikre tilfredsstillende utvikling av FV 120 gjennom Moss og Våler, Fv 220 fra Våler til Såner og RV 110 forbi Karlshus. Dette er forhold som må følges opp i forbindelse med Nasjonal Transportplan og regionale samferdselsplaner i Viken.

I tillegg vil det være viktig å sikre tilstrekkelig kapasitet i øvrig infrastruktur som utbygging av EL-nettet, vann og avløp og nettilgang.

Solgård Skog i Moss

Våler næringspark

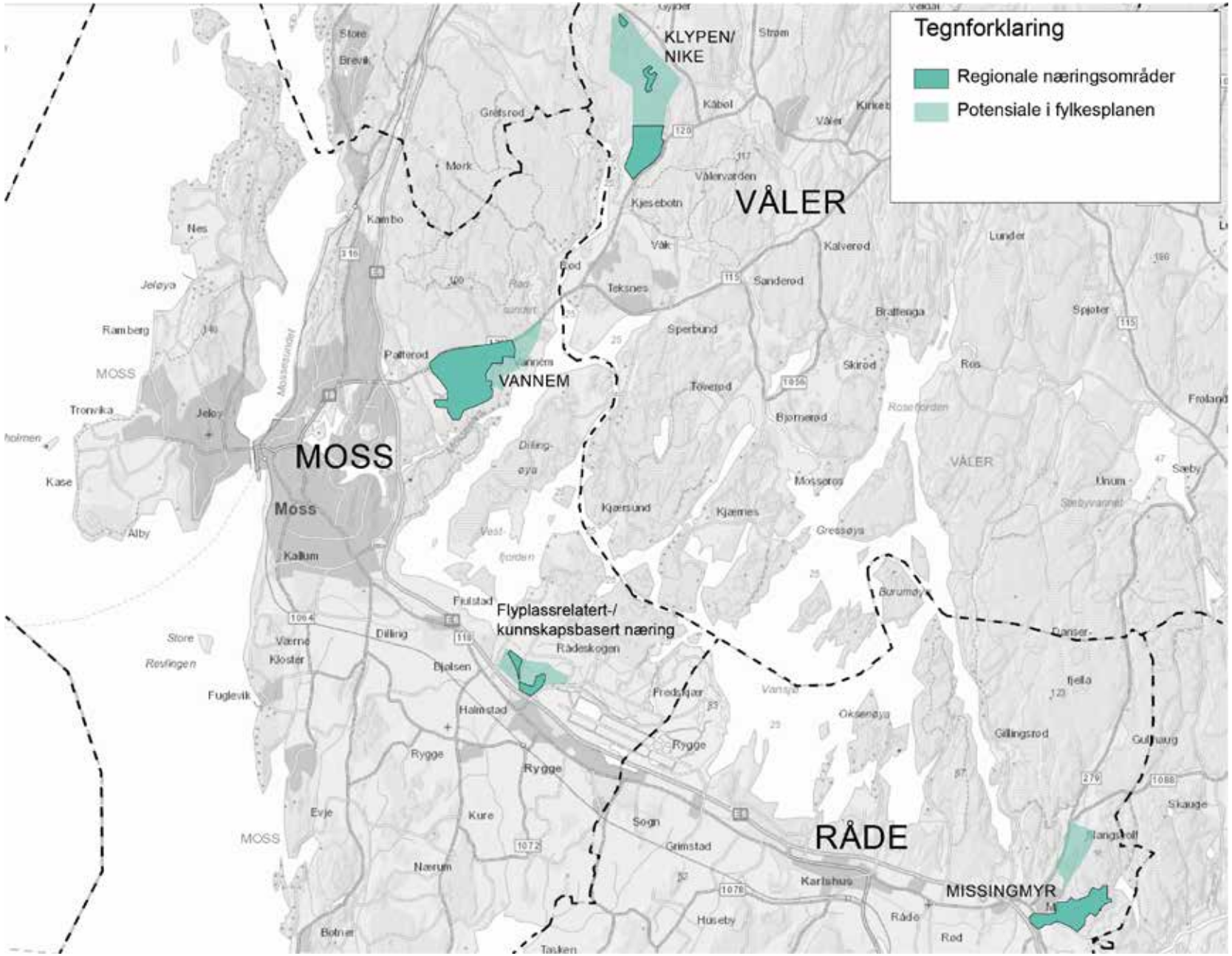

Kartet viser oversikt over næringsarealer fra fylkesplanen for Østfold som ble vedtatt i 2018.

3. STATUS, MULIGHETER OG UTFORDRINGER

3.1 DAGENS NÆRINGSLIV I MOSSEREGIONEN

Bransjestruktur og arbeidsplasser
Mosseregionen har en variert næringsstruktur. Bransjestrukturen til en region betyr mye for hvilken vekst som kan forventes. Ifølge Telemarksforsknings regionalrapport* har Mosseregionen relativt høye andeler i bransjer som helsetjenester, landbruk, industri, butikkhandel, aktiviteter, barnehager og undervisning, agentur og engros, samt bygg og anlegg. Mosseregionen har hatt en lite gunstig bransjestruktur for å få høy vekst i næringslivet i den siste tiårsperioden. Årsaken er dels at Mosseregionen har relativt mye av nedgangsbransjene butikkhandel, prosessindustri og agentur og engros, og dels at Mosseregionen har relativt lite av vekstnæringene olje og gass, tele og IKT og teknisk/ vitenskapelige tjenester.

Figur 1 viser lokaliseringskvotientene til de ulike bransjene i Mosseregionen. Bransjer med lokaliseringskvotient over 1 er bransjer som Mosseregionen har relativt mye av. Vi kan også se hvilken lokaliseringskvotient bransjen hadde i 2009 i de grå søylene.
Den bransjen Mosseregionen har relativt størst andel av er helsetjenester (private). Her har lokaliseringskvotienten økt mye de siste årene. Tidligere var det prosessindustri som hadde høyest lokaliseringskvotient. I tillegg ser vi at både landbruk og næringsmiddelindustrien har økt i denne perioden og blir den største næringen i regionen på over 2,0 når vi slår dem sammen.

Sysselsettingsandel og arbeidsplassveksten har over tid vært lav, men etter 2013 har arbeidsplassveksten i næringslivet i Mosseregionen ikke vært vesentlig forskjellig fra resten av landet.

* https://regionalanalyse.no/rapport/11003/1/1

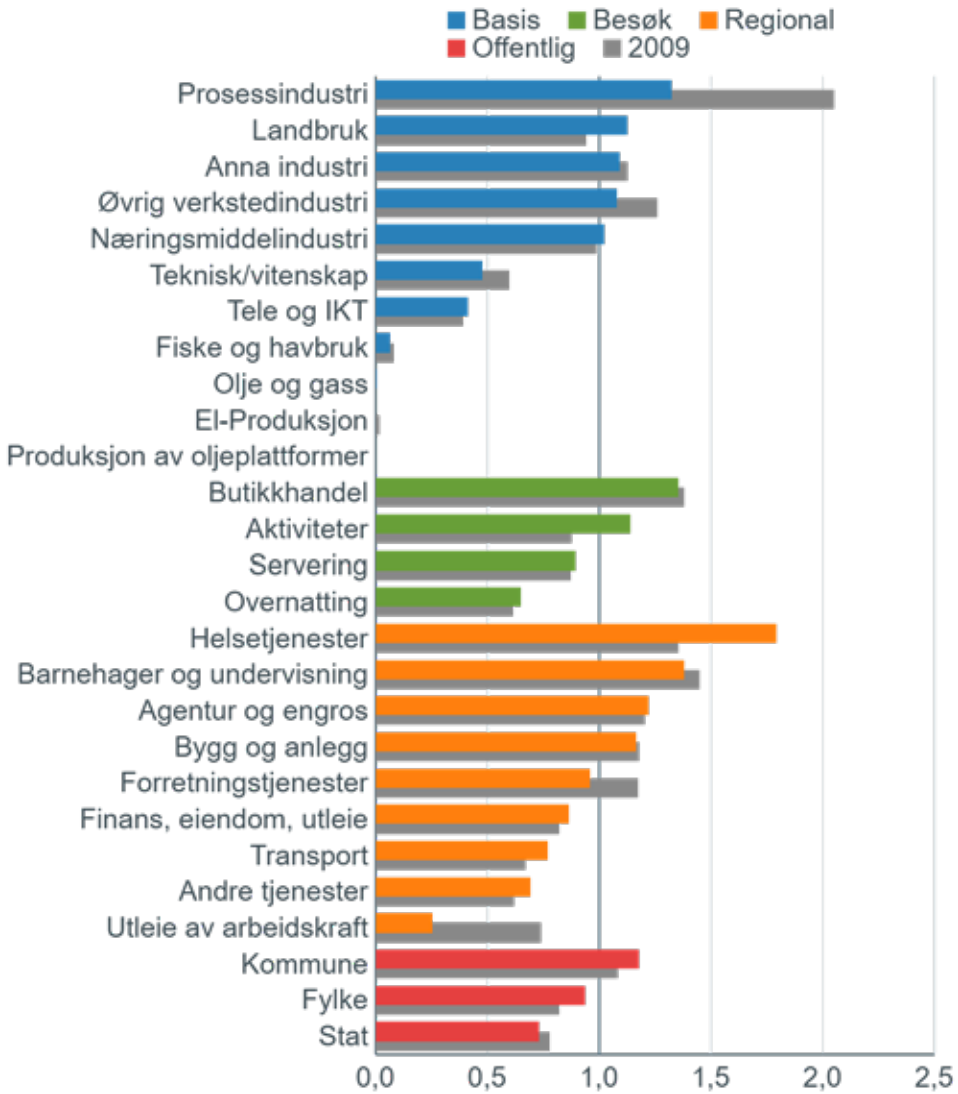

Figur 1: Lokaliseringskvotienter i 2019 for ulike bransjer i Mosseregionen sammenliknet med 2009.

Antall nyetableringer er lav i Mosseregionen sammenliknet med de øvrige regionene rundt Oslo. Det er likevel positivt at det har vært en jevn økning i antall nyetableringer.

Mosseregionen ble i 2019 rangert som nr 40 av 73 regioner når det gjelder næringsattraktivitet (differansen mellom faktisk og forventet vekst), dvs middels plassert blant sammenlikningsregionene (bedre enn Follo, Hamar, Sandefjord/Larvik). Både Våler og Råde hadde positiv næringsattraktivitet og Råde svært høy i siste tiårsperiode.

Regionen har hatt den 13. høyeste befolkningsveksten av de 73 regionene i landet i den siste tiårsperioden. Bostedsattraktiviteten til Mosseregionen har vært sterkt positiv i den siste tiårsperioden (femte høyeste bostedsattraktiviteten av de 73 regionene).

Mosseregionen har stor grad av arbeidsintegrering som del av stort felles arbeidsmarked i Osloregionen. Det har vært økning i både ut- (12.628 i 2019) og innpendlere (7.940) siden 2000, men antall som pendler ut har økt mest.

Andelen innbyggere i Mosseregionen med lang høyere utdanning ligger lavere enn landsgjennomsnittet, men har økt jevnt de ti siste årene i tråd med utviklingen for landet. Andelen med fagskole er høy i Mosseregionen og høyere enn snittet for landet. Mosseregionen har et høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut eller inn, enn blant de som både bor og arbeider i regionen. Det sier noe om hvor attraktivt regionen er som bosted for høyt utdannede. Mosseregionen er nummer 16 av 73 regioner med hensyn til utdanningsnivå blant de ansatte i næringslivet.

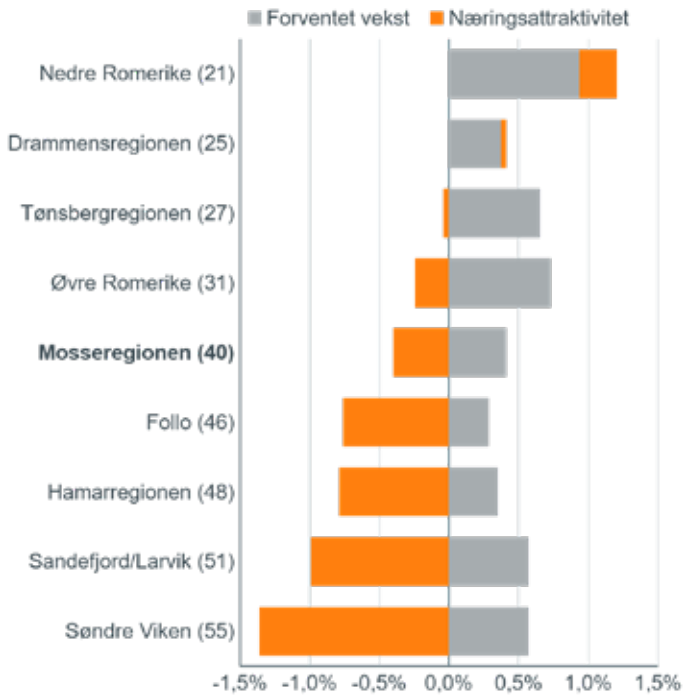

Figur 2: Viser næringsattraktiviteten til Mosseregionen og sammenligningsregionene i 2019.

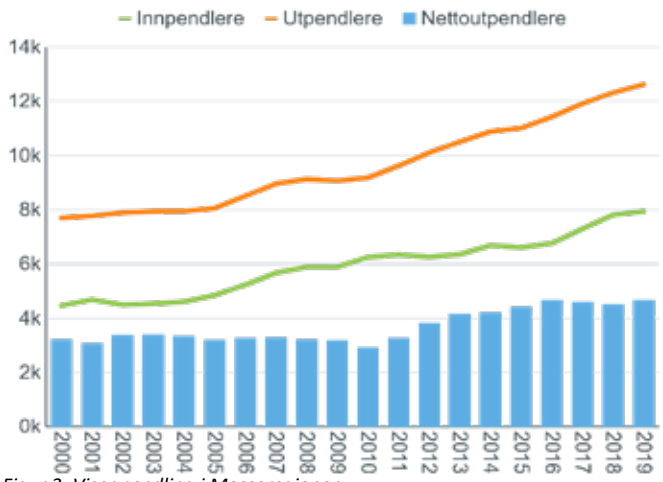

Figur 3: Viser pendling i Mosseregionen.

Globalisering, grønt skifte og digitalisering er viktige faktorer for vekst og utvikling i våre industribedrifter som i vår region i stor grad er underleverandører, og vil kreve betydelig fokus på kompetanseheving, omstilling og innovasjon.
I de siste årene har Mosseregionen tiltrukket seg mange nye statlige arbeidsplasser med bakgrunn i den strategiske plasseringen og muligheten for motpendling fra Oslo.

Markedsundersøkelse i regionen
Telemarksforskning gjennomførte på oppdrag fra Moss Industri- og Næringsforening våren 2020 en spørreundersøkelse blant bedriftsledere i Mosseregionen. På spørsmålet «Hvilken type arbeid tror du vil gi størst effekt på vekst og lønnsomhet i næringslivet i regionen?» svarer næringslivet dette:

Gjøre kommunene mer næringsvennlige	4,7
Politisk arbeid for å få bedre samferdsel til regionen (veier, tog, etc.)	4,2
Arbeide for nettverkssamarbeid og klyngesamarbeid mellom bedrifter i regionen	4,1
Arbeide for ordninger for kompetanseheving og videreutdanning i bedriftene	4
Sentrumsutvikling slik at regionens sentra blir mer attraktive	3,7
Arbeide for at bedriftene skal få bedre tilgang på kapital	3,6

(Svarene er gradert fra 1-6)

For å imøtekomme bedriftenes klare signaler over, vil oppfølging i kommunene, næringslivet selv og våre verktøy for næringsutvikling; næringsforeninger, operative næringsutviklingsselskap, bransjenettverk og næringsklynger være vesentlig.

Handel
Omsetning i handel for Mosseregionen ligger på landssnittet, noe som betyr at det er begrenset import av kjøpekraft og at handelstilbudet i all hovedsak er rettet mot egen befolkning. Utviklingen viser en omsetningsnedgang i varehandelen i Moss sentrum.
Moss har heller ikke tatt markedsandeler i tjenesteyting i sentrum, noe som skiller Moss fra mange andre norske byer.
Ny teknologi påvirker handelsmønsteret og sammen med handelslekkasje i form av grensehandel, er dette de faktorene som sannsynligvis i størst grad påvirker handelsbedriftene i Mosseregionen.

Helse
På Høyda i Moss ligger Lilleng Helsepark som trolig er landets største samling av helsetjenester utenfor sykehus. I tillegg ligger om lag 20 % av Sykehuset Østfold i Moss, og i Moss sentrum er også en rekke helsevirksomheter lokalisert. Regionen har et stort potensiale i å utvikle denne næringen videre. Bransjenettverk og/eller helseklyngen Norway Health Tech, vil kunne være viktig verktøy.

Kystbaserte næringer
NIVA publiserte i 2020 en mulighetskartlegging for kystbaserte næringer i Østfold. Kartleggingen oppsummerer noen begrensinger for næringsutvikling langs kysten, men samtidig at deler av strekningen er meget godt egnet for noe kystbaserte næringer, samt for rekreasjon og opplevelsesbasert turisme.

Landbruk- og næringsmiddelindustrien

Mosseregionen har gode korn- og grasarealer, i tillegg er det via Raet gjennom Råde og Rygge og Jeløya noen av de viktigste grønnsaksområdene i landet. Arealene har en god beliggenhet med kort vei til store kundegrupper, som er en viktig ressurs for landbruket i regionen.

Landbruket er også en leverandør til opplevelsesnæringer. Flere gårder har dette som tilleggsnæring og landbruksbaserte reiselivet er en viktig del av opplevelsesnæringen. I tillegg er det flere lokalmatprodusenter som leverer til regionens spisesteder, butikker osv.

Viktige føringer for landbruket:

- «Matnasjonen Norge» - nasjonal strategi (2021).
- Regionalt næringsprogram for Oslo og Viken 2019-2022.
- «Gården som ressurs - marknaden som mål» (Meld. St. 31).

Bilde til høyre viser landbruket i Våler.
Foto: Tommy Lund

3.2 STYRKER, SVAKHETER, MULIGHETER OG TRUSLER

I analysearbeidet er det også gjennomført en SWOT-analyse, denne er også diskutert på innspillsmøtene med næringsaktører.

	POSITIVE	NEGATIVE
INTERNE FAKTORER	**Styrker** • Samferdsels- og logistikk-knutepunkt med jernbane, E-6, fergesamband, havn og flyplass • Gunstig beliggenhet, attraktiv bo-region og sterk tilflyttingsvekst • Verdensledende industribedrifter, bredde blant underleverandører og en innovativ landbruksnæring • Del av Norges største arbeidsmarked og solid rekrutteringsgrunnlag • Konkurransedyktig prisnivå på næringstomter- og lokaler • Sterke klynger og bransjenettverk	**Svakheter** • Liten grad av forskning, utvikling og innovasjonsaktiviteter • Utydelig profil i omdømmesammenheng. • Lavt utdannings- og inntektsnivå sammenlignet med landsgjennomsnitt • Få nyetableringer og høy andel ikke sysselsatte • Mangel på utdanningsinstitusjoner i Mosseregionen
EKSTERNE FAKTORER	**Muligheter** • Videreutvikle opplevelsesnæringen og styrke attraksjonskraften • Utvikle landets fremste logistikknutepunkt • Utnytte Forsvarets tilstedeværelse på Rygge og videreutvikle flyteknisk miljø • Tiltrekke oss nye bedrifter/virksomheter og utvikle samarbeidet med andre næringsaktører i Osloregionen • Etablere nye- og videreutvikle samarbeidet med eksisterende utdanningsinstitusjoner • Utvikle landbrukets primærproduksjon, tilleggsnæringer og næringsmiddelindustri	**Trusler** • Manglende fremdrift og statlig finansiering til infrastrukturprosjekter i regionen • Nedleggelse av tilbud i varehandelen som følge av netthandel og handelslekkasje • Anstrengt kommuneøkonomi

Som sterke sider trekker analysen frem Mosseregionens gunstige beliggenhet, regionen som et samferdsels- og logistikk-knutepunkt, at regionen har verdensledende industribedrifter og stor bredde blant underleverandører.

Utpregede svakheter er liten grad av forskning, utvikling og innovasjonsaktiviteter, relativt få nyetableringer, en høy andel ikke sysselsatte og en utydelig profil i omdømmesammenheng.

Blant mulighetene trekker vi frem felles satsing på opplevelsesnæringene/landbruksbasert reiseliv, det å ta en mer sentral posisjon innen logistikknæringen, samt utvikling av flyplassrelaterte næringer på Rygge flystasjon og flyplass. I tillegg ligger det flere muligheter knyttet til landbruk- og næringsmiddelindustri.

De største truslene er manglende fremdrift og statlig finansiering til infrastruktur prosjekter i regionen, nedleggelse av tilbud i varehandelen som følge av netthandel og handelslekkasje og en svært anstrengt kommuneøkonomi.

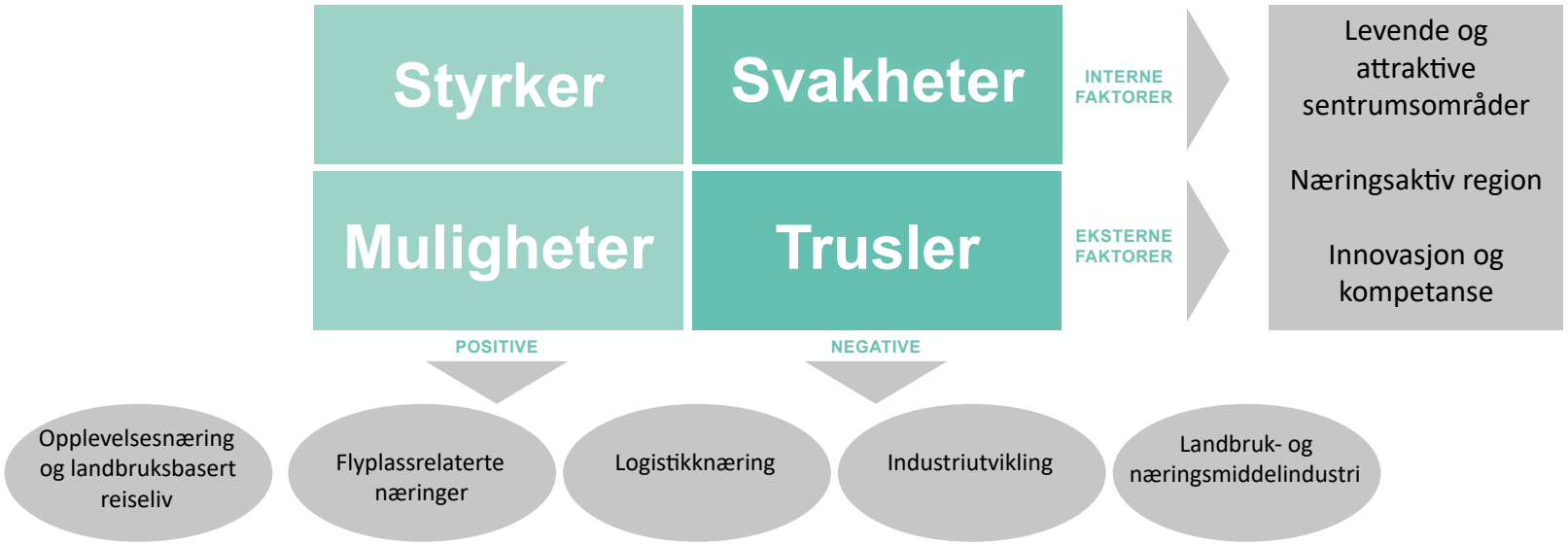

4. MÅL, FOKUSOMRÅDER OG VEKSTOMRÅDER

Utgangspunktet for denne planen er at en ser på Mosseregionen som en helhet på tvers av kommunegrensene. Denne planen prioriterer utvikling av en næringsaktiv region med fokus på kommunenes rolle. Kommunens næringsutviklingsarbeid innebærer å legge til rette for utvikling av eksisterende næringsliv og etablering av nye virksomheter med tanke på vekst i sysselsetting og verdiskaping.

Fra innspillsmøtene og i andre sammenhenger har næringslivsaktører kommunisert tydelige forventninger til Strategisk næringsplan og kommunene. Innspillene omhandler overordnede forventninger til kommunene om at de har kunnskap og forståelse for næringslivets behov, at det tilrettelegges for at næringslivet kan utvikle seg og at det er et godt samarbeid med næringslivet.

4.1 HOVEDMÅL FOR NÆRINGSUTVIKLING I MOSSEREGIONEN:

Mosseregionen er en foretrukken og attraktiv region for mennesker og bærekraftige bedrifter ved Oslofjorden.

Hovedmålet bygger på de enkelte kommunene sine mål for å sikre at en drar i samme retning når det gjelder næringsutvikling i Mosseregionen. Næringslivets betydning for velferden er helt avgjørende. Skal vi leve gode liv i Mosseregionen, må vi ha velfungerende og lønnsomme bedrifter.

For å realisere hovedmålet er det avgjørende at det skapes flere arbeidsplasser for de som bor her og at bedriftene sikres konkurransekraft og verdiskapingsevne. Disse utfordringene konkretiseres i planens delmål:

- Vi har vekst i eksisterende bedrifter.
- Vi tiltrekker oss bedrifter til regionen.
- Vi har et bærekraftig næringsliv som preges av nyskaping, riktig kompetanse og samhandling.

For å sikre velferd, verdiskaping og omstilling må regionen være et velfungerende og attraktivt lokaliseringssted for næringslivet og en foretrukket bostedsregion for talenter.

Befolkningens kompetanse er regionens viktigste ressurs og grunnlag for velferd, vekst, verdiskaping og bærekraft. Utvikling av, og tilgang til, relevant kompetanse vil være avgjørende for regionens konkurranseevne og omstillingsevne.

Globalisering, grønt skifte og digitalisering er globale trender som vil prege regionens omstilling til et mer bærekraftig næringsliv. Dette kan innebære store utfordringer for etablerte bedrifter og offentlig virksomhet, samtidig som det gir muligheter for utvikling av nye produkter og tjenester.

For å styrke regionens næringsgrunnlag er det viktig at eksisterende nettverk og næringsklyngen videreutvikles, og at det stimuleres til nye nettverks- og/eller klyngesatsinger der vi har spesielle forutsetninger og til utvikling innen nye næringer.

Tilgang til risikokapital er en forutsetning for å kunne stimulere til vekst og utvikle et bredere næringsliv i regionen. Til tross for god tilgang til kapital generelt i samfunnet, er det i for liten grad tilgang til risikokapital, spesielt innen nye næringer.

Larkollen
Foto: Yngvar Trandem

4.2 FOKUSOMRÅDER

For å lykkes med næringsutvikling i Mosseregionen er det viktig å fokusere på noen vesentlige forutsetninger; *levende og attraktive sentrumsområder*, *næringsaktive kommuner* samt *innovasjon og kompetanse*. Dette er vesentlige faktorer for alle typer næringer i regionen, herunder industri, handel, tjenesteyting, helse og landbruk, der mange er sysselsatt og vekstmulighetene er store.

Levende og attraktive sentra og tettsteder

I tillegg til de spesifikke næringsområdene som er nevnt i kapittel 2.3 spiller by- og tettstedsområdene i regionen en stadig viktigere rolle i næringsutviklingen. Handel, kontor og tjenesteytende næringer integreres i by- og stedsutviklingen og urbane kvaliteter spiller en stadig viktigere rolle i utviklingen av disse næringene. Dette gjelder både for Moss sentrum som regionsenter og for de lokale områdesentrene slik disse er definert i fylkesplanens og kommuneplanenes senterstruktur.

Et levende og mangfoldig sentrum med et variert tilbud av møteplasser, handel, tjenester og kulturtilbud og fritidsaktiviteter, er viktig for byenes og tettstedenes attraktivitet og konkurransekraft. Urbane kvaliteter er en viktig preferanse for etablering og utvikling av ulike typer kompetanse- og opplevelsesbaserte næringer. Kommunene i Mosseregionen gjennomførte for noen år siden et felles Bolig-, by- og tettstedsutviklingsprosjekt med analyser av alle sentrumsområdene i regionen. Disse analysene er senere lagt til grunn i planene for sentrumsutviklingen i regionen.

Programsatsingen Byliv Moss er etablert som et partnerskap mellom kommunen, næringslivet, kulturlivet og frivilligheten for å styrke Moss sentrum som regionsenter.

Videre vil utvikling av regionens sentrumsområder være viktig for å styrke regionens attraktivitet og konkurransekraft.

Dette gjør vi:

- Vi utvikler sentrumsområdene i regionen med et variert og tilpasset tilbud av møteplasser, handel, tjenester, kulturtilbud og fritidsaktiviteter
- Vi setter klare, felles mål for sentrumsutviklingen gjennom tydelige og forutsigbare sentrumsplaner
- Vi samarbeider om sentrumsutviklingen gjennom gode offentlig - private samarbeid og partnerskap

Foto: Yngvar Trandem

Næringsaktiv kommune

Hver av kommunene i Mosseregionen ønsker å være en samarbeidspartner som er forutsigbar for næringslivet, de vil jobbe aktivt med arealplanlegging og tilrettelegging av infrastruktur og bli betegnet som en aktiv og positiv utviklingspartner for næringslivet i regionen.

Dette gjør vi:

- Vi sikrer tilstrekkelige og egnede arealer og infrastruktur for enkel etablering og vekst.
- Vi sikrer forutsigbar og effektiv plan- og byggesaksbehandling ved å:
    1. sikre god dialog
    2. alltid gi søker veiledning eller tilbakemelding om det er mangler i søknaden i forbindelse med mottak av søknader
    3. prioritere søknader som påvirker sysselsetting/arbeidsplasser
    4. si ja når vi kan, og nei når vi må (kommunen som partner for næringslivet)
    5. automatisere/digitalisere saksbehandling.
- Vi videreutvikler Mosseregionens Næringsutvikling som operativt verktøy for næringsutvikling.
- Vi vil tilrettelegge for utvikling av eksisterende og nye klynger og nettverk i henhold til bedriftenes behov.
- Vi tilbyr relevant etablererservice til gründere og oppstarts bedrifter sammen med private aktører og offentlig virkemiddelapparat.
- Vi markedsfører regionen aktivt og bygger omdømme.
- Vi sørger for at alt som kan løses bedre og mer effektivt digitalt, skal digitaliseres.
- Vi bruker serviceerklæringer som verktøy for en brukerorientert forvaltning. Disse skal tydeliggjøre forventninger.

Innovasjon og kompetanse

Innovasjon og kompetanseutvikling er også vesentlige innsatsfaktorer i utvikling av næringslivet i Mosseregionen. Riktig kompetanse og stor innovasjonsgrad gir et konkurransefortrinn og dermed et konkurransedyktig næringsliv.

Dette gjør vi:

- Vi sikrer samhandling mellom utdanningsinstitusjoner og næringslivet for å utvikle relevante etter- og videreutdanningstilbud, og økt FoUI-aktivitet (forskning, utvikling og innovasjon)
- Vi bidrar til innovasjon, utvikling og rådgivning for landbruket hvor mat- og tilleggsproduksjon inngår
- Vi samhandler med nærliggende utdanningsinstitusjoner og kompetansemiljøer for å fremme innovasjon og entreprenørskap
- Vi stimulerer til omstilling og innovasjon i industrien for å møte utfordringer og muligheter knyttet til digitalisering og det grønne skiftet.
- Vi sikrer at ungdom aktivt motiveres til å fullføre videregående skole, fagutdanning og høyere utdanning.
- Vi skal aktivt benytte lærlinger/lærekandidater i kommunene.
- Vi sikrer et rettferdig arbeidsliv uten sosial dumping.
- Vi fokuserer på leverandørutvikling slik at lokale aktører i større grad vinner frem i anbudsforespørsler.

4.3 VEKSTOMRÅDER

I planen løftes det frem noen områder der Mosseregionen har spesielle forutsetninger for å utløse et potensial til vekst og økt verdiskaping.

- Attraksjonsbygging som del av opplevelsesnæring og landbruksbasert reiseliv
- Logistikk
- Industriutvikling
- Flyplassrelatert virksomhet
- Landbruk- og næringsmiddelindustri

(ikke prioritert rekkefølge)

Vekstområder	Slik vil vi ha det	Dette gjør vi
Attraksjonsbygging som del av opplevelsesnæring og landbruksbasert reiseliv	Mosseregionen har et attraktivt opplevelsestilbud for lokalbefolkning og besøkende basert på komparative fortrinn som vann, historie, kultur og lokalmatopplevelser.	1. Vi sørger for at felles utviklingsoppgaver i regionen innen opplevelsesnæringen ivaretas av en organisasjon med spisset kompetanse . 2. Vi prioriterer attraksjonsutvikling i Mosseregionen ved å: a. Utforme en felles plan for etablering av attraksjoner og tilbud, arrangementer og nye opplevelser basert på ressursene vann, historie, kultur og lokalmat. Planen skal definere hensiktsmessige områder som senere kan sikres gjennom kommunale arealplaner b. Aktivt løfte frem initiativ som gir regionen nye-/større attraksjoner c. Satse offensivt på by- og stedsutvikling i regionen. 3. Kommunene bidrar aktivt til utvikling av opplevelsesnæringen i rollen som produkteier, rammesetter, utviklingspartner og gjennom ivaretakelse av vertskapsfunksjonen. 4. Vi styrker samhandlingsgraden i bedriftene gjennom tilrettelegging for etablering og utvikling av arenaer og nettverk. 5. Kommunene tilbyr ekspertise/rådgiving som pådriver for å utvikle lokalmat og grønt reiseliv, eksisterende- og ny bærekraftig opplevelsesnæring i LNF-områder/Vansjø-området, der økt tilgjengelighet for allmennheten sikres balansert med miljømessige krav.

Vekstområder	Slik vil vi ha det	Dette gjør vi
Logistikk	Mosseregionen er ledende i utviklingen av logistikknæringen i Oslofjordområdet	1. Vi vil dekke etterspørselen etter arealer for arealkrevende logistikketableringer. 2. Vi vil jobbe for å etablere avlastningsterminal for Alnabru i Vestby med jernbanetilknytning til Moss Havn. 3. Vi vil bidra til å videreutvikle Moss havn som en kompakt, fossilfri og smart by-havn med jernbanetilknytning. 4. Vi vil styrke regionens logistikk- og transportnæring gjennom å bidra til økt samhandling mellom aktører og innovasjonsprosjekter med fokus på digitalisering og grønn omstilling.
Industriutvikling	Mosseregionen har innovative, nyskapende og bærekraftige industribedrifter.	1. Vi stimulerer til og tilrettelegger for: • At bedrifter tar økte markedsandeler i nye markeder og i nye industritrender • Utvikling av etter- og videreutdanningstilbud sammen med relevante utdanningsinstitusjoner som dekker bedriftens behov • At industrien utvikler nye innovative produkter og tjenester som gjør produksjon og transport grønnere, renere og fremtidsrettet.
Flyplassrelatert virksomhet	Forsvarets tilstedeværelse på Rygge er styrket og flyplassen er utnyttet i utvikling av nye flyplassrelaterte næringer	1. Vi bidrar til å utvikle Norges fremste flytekniske miljø på Rygge 2. Vi vil være tett på Forsvarets planer og utvikling, slik at regionen kan bidra tidlig i prosesser for å øke eksisterende forsvars- og forsvarsindustrielle virksomhet, samt utnytte mulighetene som ligger for ytterligere vekst tilknyttet denne virksomheten. Parallelt med eventuelt reetablering av sivil luftfart på Rygge, planlegges for alternativ bruk av terminalbygget
Landbruk og næringsmiddelindustri	Mosseregionen skal gå i front for bærekraftig produksjon og samhandling innenfor landbruks- og næringsmiddelindustrien.	1. Vi bidrar til at matprodusenter, øvrig næringsliv og kommunene jobber tettere sammen for å utvikle en mer bærekraftig forvaltning av landbruks- og næringsmiddelindustrien. • Vi videreutvikler og oppretter nettverk for matprodusenter og øvrig relevant næringsliv. 2. Vi styrker koordineringen av alle områder innenfor landbruket og næringsmiddelindustrien. 3. Kunnskap må ligge til grunn for forvaltningen, herunder vurderinger fra kompetansemiljøer innenfor blant annet matproduksjon, reiseliv, miljø, konsum, ernæring og helse.

5. OPPFØLGING

Strategisk næringsplan for Mosseregionen er en interkommunal plan. Planen omfatter de områdene hvor kommunene i fellesskap må samarbeide om oppfølging og gjennomføring. I tillegg vil det i mange sammenhenger være aktuelt å samarbeide med andre offentlige instanser samt med private aktører om oppfølgingen. Kommunene vil utover dette også gjennomføre mange tiltak hver for seg.

Det politiske ansvaret for næringspolitikken ligger i kommunene og i kommunenes samarbeid gjennom Mosseregionen Interkommunalt politisk råd (MIPR). Med organiseringen av regionrådet som Interkommunalt politisk råd i henhold til ny kommunelov tydeliggjøres den politiske rollen. Det vil være naturlig å se den strategiske næringsplanen som en del av regionrådets mål- og strategigrunnlag med et årlig rullerende handlingsprogram. MIPR's handlingsprogram må igjen følges opp gjennom kommunenes årlige handlings-/økonomiplaner. I tilknytning til dette vil det være naturlig å etablere et indikatorsystem for måling og evaluering av den strategiske næringsplanens resultater og virkninger.

Partnerskapsavtalen mellom Mosseregionen Interkommunalt politisk råd og Viken fylkeskommune vil kunne være et viktig grunnlag for oppfølgingen av den strategiske næringsplanen. Det legges til grunn at partnerskapsavtalen med både generell og regionspesifikk del kommer på plass i 2021.

Mosseregionens næringsutvikling AS (MNU) er kommunenes felles operative næringsutviklingsselskap. MNU vil ha det operative ansvaret for å koordinere og gjennomføre flere fellessatsinger og -prosjekter i oppfølgingen av planen, herunder gjennom fasilitering av bransjenettverk og næringsklynger.

Næringsforeninger, bransjeorganisasjoner og enkeltbedrifter i Mosseregionen vil være viktige samarbeidspartnere i oppfølgingen av planen.

Bildene viser sentrum i Moss, båthanva og deler av Moss havn og Vansjø som ligger i alle tre kommunene.
Foto: Yngvar Trandem

FNS BÆREKRAFTSMÅL

Mål 1
Utrydde alle former for fattigdom i hele verden.

Mål 2
Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk.

Mål 3
Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder.

Mål 4
Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheten for livslang læring for alle.

Mål 5
Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Mål 6
Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle.

Mål 7
Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris for alle.

Mål 8
Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Mål 9
Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon.

Mål 10
Redusere ulikhet i og mellom land.

Mål 11
Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige.

Mål 12
Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre.

Mål 13
Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Mål 14
Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

Mål 15
Beskytte, gjenopprette og fremme bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.

Mål 16
Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Mål 17
Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

TABELL OVER ARBEIDSPLASSER I REGIONEN:

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Anna industri	541	527	473	500	551	549	565	661	669	570	516	503	491	480	502	444	438	449	435	463
Næringsmiddelindustri	440	463	477	486	480	469	484	482	458	455	461	469	449	444	436	461	465	459	451	441
Olje og gass	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Prosessindustri	1 274	1 209	1 177	1 169	1 091	1 084	950	927	785	686	647	657	454	395	393	374	395	419	433	383
Øvrig verkstedindustri	1 625	1 621	1 516	1 426	1 403	1 420	1 465	1 529	1 413	1 112	1 193	1 145	1 129	983	1 062	772	711	650	812	821
El-Produksjon	50	45	40	3	4	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Produksjon av oljeplattformer	-	-	9	11	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fiske og havbruk	13	12	10	12	13	15	16	14	17	12	9	13	13	16	15	10	13	12	13	10
Landbruk	486	467	474	493	492	492	487	458	459	462	414	386	407	388	393	362	366	346	353	349
Teknisk/vitenskap	202	191	216	233	217	258	279	322	366	342	340	330	328	345	335	292	276	297	297	305
Tele og IKT	41	55	66	77	83	105	156	168	216	213	198	228	262	261	205	200	242	215	257	286
Basis	4 672	4 590	4 458	4 410	4 371	4 396	4 406	4 563	4 384	3 853	3 779	3 731	3 533	3 312	3 341	2 915	2 906	2 847	3 051	3 061
Aktiviteter	341	347	380	385	400	414	455	497	564	588	550	524	550	497	531	560	613	654	666	784
Butikkhandel	2 564	2 605	2 685	2 663	2 674	2 816	3 055	3 270	3 314	3 262	3 171	3 112	3 113	3 016	3 079	2 988	2 940	2 894	2 904	2 916
Overnatting	194	190	182	180	194	172	161	169	155	151	126	126	108	156	202	202	187	174	159	163
Servering	363	335	378	373	397	424	387	434	420	435	481	456	517	476	517	486	499	482	518	564
Besøk	3 462	3 477	3 625	3 601	3 665	3 826	4 058	4 370	4 453	4 436	4 328	4 218	4 288	4 145	4 329	4 236	4 239	4 204	4 247	4 427
Agentur og engros	1 270	1 369	1 404	1 314	1 240	1 286	1 319	1 313	1 396	1 350	1 409	1 412	1 329	1 419	1 316	1 196	1 116	1 146	1 147	1 238
Bygg og anlegg	2 316	2 194	1 432	1 392	1 500	1 720	1 897	2 175	2 243	2 015	2 044	2 023	2 060	2 046	2 150	2 074	2 090	2 206	2 311	2 363
Andre tjenester	622	608	647	697	605	649	686	666	624	461	528	436	446	503	456	496	508	589	655	515
Finans, eiendom, utleie	444	498	623	542	561	566	573	683	680	640	686	702	672	646	688	603	624	598	602	615
Forretningstjenester	645	775	779	850	906	943	1 062	1 088	1 206	1 266	1 304	1 314	1 319	1 360	1 345	1 321	1 243	1 374	1 183	1 124
Transport	994	971	937	871	894	853	929	963	909	812	807	892	901	950	933	933	809	824	919	855
Helsetjenester	1 019	1 122	1 083	1 012	893	859	936	943	944	1 121	1 135	1 151	1 138	1 216	1 541	1 481	1 597	1 697	1 625	1 511
Barnehager og undervisning	259	285	520	559	623	634	650	736	792	829	848	852	852	847	884	875	901	888	921	944
Utleie av arbeidskraft	59	151	160	162	161	195	278	205	382	299	372	343	184	136	147	89	118	84	98	108
Regional	7 626	7 973	7 585	7 299	7 383	7 705	8 330	8 772	9 176	8 793	9 133	9 127	8 901	9 123	9 460	9 068	9 006	9 406	9 461	9 273
Privat	15 762	16 040	15 668	15 410	15 419	15 927	16 794	17 705	18 013	17 082	17 240	17 076	16 722	16 580	17 130	16 219	16 151	16 457	16 759	16 761
Kommune	3 690	3 938	3 940	4 067	4 064	4 075	4 015	4 233	4 383	4 497	4 683	5 026	5 138	5 097	4 760	4 797	4 918	5 084	5 369	5 418
Fylke	954	985	309	347	329	331	322	331	349	342	341	357	360	410	414	386	375	385	386	388
Stat	1 528	1 397	2 030	2 084	2 093	2 035	1 990	1 869	1 835	1 944	2 028	2 028	1 831	1 854	1 998	1 939	1 997	2 026	2 116	2 041
Offentlig	6 172	6 320	6 279	6 498	6 486	6 441	6 327	6 433	6 567	6 783	7 052	7 411	7 329	7 361	7 172	7 122	7 290	7 495	7 873	7 847
Total	21 934	22 360	21 947	21 908	21 905	22 368	23 121	24 138	24 580	23 865	24 292	24 467	24 051	23 941	24 302	23 341	23 441	23 952	24 632	24 608

Tabellen viser hvor mange arbeidsplasser det har vært i den enkelte bransjen i perioden fra 2000 til 2019.
Kilde: regionalanalyse.no

Strategisk næringsplan for Mosseregionen 2021-2024

MOSS RÅDE VÅLER